№ 214 ՈՒՐԲԱԹ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 28 1901 ՈՒՐԲԱԹ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 28 № 214

ՔՍԱՆԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվան 6 րուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ». Tiflis, Rédaction «Mschak». Տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի եւ տօն օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարվում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ։ Տելեֆոն № 253.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Լուրջ վերաբերմունք.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Փոքրիկ նկատողութիւններ. Նամակ Երեւանից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակներ Անգլիայից. Արտաքին լուրեր. — ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Գամառ-Քաթիպայի արձանի բացումը։

ԼՈՒՐՋ ՎԵՐԱԲԵՐՄՈՒՆՔ

Այն եղելութիւնները, որոնք տեղի ունեցան Թիֆլիսում այս վերջին տասնօրեակի ընթացքում, առաջ են բերել հասարակութեան մէջ մի շարք էական խորհրդածութիւններ մեր երկրի անցեալի, ներկայի և ապագայի մասին։

Արդարև Վրաստանի միացման հարիւրամեակի լրանալը հանում է մի շարք հարցեր՝ թէ ինչ վիճակի մէջ էր Կովկասը մի հարիւր տարի սրանից առաջ, ինչ առաջադիմութիւն արաւ նա մի դարի ընթացքում, որքան նա կարողացաւ բարւոքութիւն տալ այն պայմաններին, որոնք կարևոր են քաղաքակրթութեան և կուլտուրական հաստատ զարգացման համար։ Միւս կողմից ցուցահանդէսը ասպարէզի վրա է դրել Կովկասի արդիւնաբերութեան բազմաթիւ հարցերը և սպասում է նրանց լուծման։

Ինչ էինք մենք, և ինչ ենք փնտում—աշա այն հիմնական հարցերը, որոնք նիւթ են տալիս բազմաթիւ խորհրդածութիւնների համար։ [illegible] խորհրդածութիւնները չեն կրում լուրջ, [illegible] կնիք, [illegible] իբրև արտայայտութիւններ, իբրև [illegible] գատներ և չեն վերածվում մի որոշ սիստեմի, որից կարելի լինէր օգտվել ծրագիր մշակելու այն միջոցների մասին, ոռոնք կարող են նպաստել մեր հասարակական և տնտեսական առաջադիմութեան։

Մամուլի մէջ մի թեթև կերպով արտացոլում է հասարակութեան մէջ կատարվող մտաւոր շարժման արտայայտութիւնը։ Եւ հասարակութիւնից է կախված, որ այդ արտայայտութիւնը աւելի որոշ ձևեր ստանայ. նա ինքը պէտք է աւելի լուրջ կերպով վերաբերվի իր առօրեայ կեանքի վրա ազդող հասարակական և արդիւնագործական խնդիրներին։ Միայն լուրջ ուսումնասիրութեան և գործունէութեան վրա կարելի է հիմնել կուլտուրական առաջադիմութիւն։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՓՈՔՐԻԿ ՆԿԱՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Վերջապէս, չորս տարվայ ընդմիջումից յետոյ, մենք ունենք Թիֆլիսում կանոնաւոր դերասանական խումբ։ Խումբը կազմված է ընկերական հիմունքների վրա, մասնակցում է մեր աչքի ընկնող դերասանական ոյժերի մեծամասնութիւնը։ Մեր բեմին ծառայողները աշխատում են իրանց ոյժերը ներածին չափ մեր բեմի գոյութիւնը պահպանելու համար ու մնում է հասարակութեան աջակցութիւնը, և մենք էլ ուրիշների հետ ցանկանում ենք կատարեալ յաջողութիւն մեր դերասանական ընկերութեանը։

Ամսիս 22-ի ներկայացմանը՝ չը նայած որ առաջինն էր՝ թատրոնը գրաւել էր համեմատաբար քիչ հասարակութիւն. գուցէ պատճառը անձրևային եղանակն էր և ընկերութիւնից դուրս մնացած դերասանների ու դերասանուհիների անտակտ վարմունքը՝ որ նոյն օրը նշանակել էին մի ուրիշ հայերէն ներկայացում Ազնուականութեան թատրոնում։ Վերջին երեւոյթը ի հարկէ շատ ազեղ էր և յիշեցնում է Թամամշեվի քարվանսարայի չկապչիկների «համեցէք»—«пожалуйста»-ները՝ միմեանցից մուշտարի խլելու համար. մեր հասարակութիւնը դժուարութեամբ է պահում մի խումբ, ուր մնայ որ մի քանի խմբի բաւարարութիւն տայ։

Բայց մենք ուզում ենք մեր դերասանական ընկերութեան ուշադրութիւնը հրաւիրել մի հանգամանքի վրա՝ որ մեր կարծիքով կարող է շատ նպաստել դրամական աջողութեանը։—Դա տեղերի գների հարցն է։ Երկար տարիների փորձերից պարզվեց, որ մայրենի թատրօն չէ յաճախում մեր փչացած, իրանց արիստօկրատ համարող, բիւրօկրատ դասակարգը, շատ սակաւ է յաճախում միջին վաճառական դասակարգը, ուրեմն մնում է միմիայն ծառայող դասակարգը, մեծ մասամբ նախկին ուսուցիչներ, գաւառացիներ և այլև գաւառներից եկող վաճառականները։ Եւ ահա իսկապէս սրանք են մեր բեմը պահպանողները, ուրեմն գները նշանակելիս՝ պէտք է ամենից առաջ ուշադրութեան առնել սրանց դրամական միջոցները։ Թատրօն սիրող և յաճախող դասակարգը մեծ մասամբ ունենալով եկամուտ ամսական 80—150 ր., որքան էլ որ ցանկանայ, չէ կարող շարունակաբար յաճախել թատրօն, որտեղ ամենաէժան տեղը վերնայարկն է—40—50 կ., իսկ այնուհետեւ իսկոյն գալիս է 1 ր. 25 կ. և աւելի թանկ։ Երեւակայեցէք այդպիսիներից մէկի դրութիւնը, որ ուզում է իր ընտանիքն էլ հետը տանել թատրօն. նա, որպէս զի ազատ մնայ վերնայարկի սրախօսութիւններից և վերցնէ պարտերի տոմսակներ, պէտք է միմիայն տոմսակի համար վճարէ 4—5 ր., իսկ այդպիսի շռայլութիւն դժուար թէ մեր թատրօնի սիրահար դասակարգը կարողանայ իրան թոյլ տալ ամսական մի կամ երկու անգամից աւելի։ Չէ որ երբեմն էլ հարկաւոր է յաճախել նաև օտար ներկայացումների, իսկ որ այդպիսիները կան և ամենամեծ բաղձանքով ուզում են շատ անգամ և ընտանիքով յաճախել թատրօն, բաւական է խօսել դրանցից մի քանիսի հետ և կամ անտրակտներում անցնել նրանց միջով և լսել խօսակցութիւնները, կը տեսնէք որ ամենքն էլ մի և նոյն գանգատն են անում։

Ապա ուրեմն ի նկատի ունենալով այս ամենը՝ մեր կարծիքով լաւ կը լինէր թէ հասարակութեան և թէ դերասանական ընկերութեան համար, եթէ ներկայ գները պակասացնէին ուղղակի մէկ երրորդականով, օրինակ գալերէայի ամենավերջին 3 կարգերը 25 կ. միջին կարգերը 30 կ. առաջին կարգը 35 կ., բալկօնի երկրորդ կարգ 70 կ., առաջին 80 կ., պարտերի վերջին կարգերը 80 կ. և 1 ր. և այդպէս հետեւաբար պակասեցնել, այն ժամանակ կը տեսնենք, որ թէ մուտքը աւելի շատ կը լինի և թէ հասարակութիւնը մեծ թւով կը օգտվի տրված ներկայացումներից։

Կարծում ենք, դերասանական ընկերութիւնը ի նկատ կառնի հասարակութեան արդարացի տրտունջը և միջոցներ ձեռք կառնի այս անյարմարութիւնը վերջացնելու՝ մանաւանդ որ Թիֆլիսի միւս երկու թատրօններն էլ ունեն մեր մատնացոյց արած յարմարութիւնները։

Անյուշ

ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻՑ

Սեպտեմբերի 20-ին

Թեմական դպրոցի վերջին տխուր անցքերի ֆինալը գերազանցեց մինչև այսօր տեղի ունեցածներից։ Կաթողիկոսական կոնդակը կատարվեց այն կէտերում, ինչ որ Սուքիաս եպիսկոպոսին էր ծառայում և անկատար թողնվեց այն կէտերում, որոնք չէին ծառայում նրա շահերին։ Արձակված եօթն ուսուցիչներից մէկն էր Խուցեան, որը համաձայն վերջին կոնդակի պիտի հրաւիրվէր նորից պաշտօնի։ Բայց այն ժամանակ, երբ հրաւիրվեցին Սուքիասի եղբօր-որդին—Մակար Տէր-Սարգսեանց—ամենաանընդունակը ուսուցիչներից և Մեսրոպ արքեպիսկոպոսի եղբօր-որդին, Սմբատ Սմբատեան և միւսները, յանկալ՝ տեսչի պաշտօնակատար, դպիր Սարգիս Տէր-Գաբրէլեանը, հեռագրում է յիշեալ ուսուցչին, որ չը գայ։ Ահա Սուքիասի խնամակալութեան գլուխ գործոցը։ Խուցեանը գործեցի է, հետեւապէս ոչ մի կապ չունեցող Էջմիածնի հետ. արքեպիսկոպոս հօրեղբայր չունի և ոչ էլ վարդապետ բարեկամ, ուրեմն ինչու անհաշիւ գործ բռնել, թէկուզ կոնդակը այդ հրամայէր։ Կամ ինչ զանցառութիւն կոնդակի դէմ, քանի որ կոնդակները խմբագրվում են նոյն իսկ այստեղ, Երեւանում. այլ խօսքով Սուքիաս եպիսկոպոսը ինքը գրում է, ինքն էլ ջնջում է։ Միակ զանցառութիւնը կաթողիկոսական ստորագրութեան դէմ է, որին կարեւորութիւն չեն տալիս վեհարանում։ Վերջապէս ինչու զարմանանք, քանի որ Սուքիաս եպիսկոպոսը կոնդակը, մի այլ անգամ, Էջմիածին է յետ դարձրել։ Սու-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԳԱՄԱՌ-ՔԱԹԻՊԱՅԻ ԱՐՁԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Կիրակի, սեպտեմբերի 23-ին, գեղեցիկ, տաք, ամառնային օր, երկինքը ժպտում է, ինչպէս այն օրը, երբ ինը տարի սրանից առաջ մենք թաղում էինք Գամառ-Քաթիպային։ Սուրբ Խաչի բակը գեղեցիկ զարդարված է դրօշակներով և կանաչ դալարէ կամարներով։ Կամարները բարձրանում են և արձանի վրա։ Դեռ թաղումից մնացած 18 պսակները կախված են կամարներից։ Արձանի պատուանդանի տակը երեք աստիճաններ են, ցածինը—մանրանկար, մնացած երկուսը տաշած սև լաբրադորաքարեր։ Երկու գեղեցիկ կարմիր հատաքարեր, որոնց վրա դարձեալ մի փոքր սև լաբրադորաքար և այդ լաբրատորաքարի վրա ամրացած կիսարձանը։ Ընդամենը արձանը ունի բարձրութիւն 5 արշին և ծանրութիւն 500 փութ։ Արձանը *) շքեղ է և լաւ տպաւորութիւն է թողնում ամեն կողմից և մեծ պատիւ է բերում մեր երիտասարդ քանդակագործ Անդրէաս Տէր-Մարուքեանին, որի տաղանդը, շնորհքը և ճաշակը աչքի են ընկնում իսկոյն, արժանի են մեր ուշադրութեան և կարօտ են գնահատութեան։

Վերևը փորագրված է $\frac{\text{8 XI 1830}}{\text{22 VIII 1892}}$

Եւ յետոյ հետեւեալը.

Մի՛ կարծէք որ ես սին փառքի համար
Իմ հառաչանքով լըցրի... աշխարհ.
Այս հէգ ամբոխի ծափին ու գովքին
Կարօտ չէր բընաւ իմ հպարտ հոգին...
Այո՛, իմ քնարի տըխուր ձայները
Ցընցեցին հայի հոգու լարերը,
Արիւն էլ աղնիւ սըրտէ քամեցին,
Կըտրիճի աչքէ քունը փախուցին։

Ստորին քարի վրա փորագրված է.

Մեղքըցի՛ր քեզի ու քու զաւակիդ,
Պահպանէ հաստ, լուգուն խեղճ ազգիդ,
Ու անկէ էտև չի ցաւիլ հոգիս,
Թէ որ տուն ինծի չի սիրես, տուխ...
Եփ օր շատ տարի կանցնեն ու կերթան
Ու սսկօռներուս իզն ալ չէ մնալու,
Հա՛յվախ, խեղճ հայեր, ձեր որդիք կուգան
Պապերուն մեղքը փողիս վրա լալու։

Երկրորդ երեսում գրված են հետեւեալ երկու տողերը։

Բանաստեղծ, ի՞նչ փոյթ, որ քու սըրտի մէջ
կան վըշտեր հազար,
Չէ՞ որ քու վըշտից պիտ ծագի պատգամ
քու ազգի համար։

Ետևի մասում փորագրած է՝ Գա մա ռ Քա թի պա, կարծես երեք քարերի վրա, իրարից բաժանած, ակնարկութիւն գրականական ընկերութեան Գ. Քանանեանի, Մ. Թիմուրեանի և Ռ. Պատկանեանի։ Ստորին լաբրադորաքարի վրա գրված է քնար, ժապաւէնների վրա գրած Ռափայէլ Պատկանեան։ Ծաղիկները պատրաստ չեն։ Աստիճանների մօտ փռված է կարմիր մահուդ, որի վրա դրած են տասներկու պսակներ՝ շքեղ արծաթեայ—Մոսկվայի հասարակութիւնից, մետաղից և ծաղիկներից հետեւեալ հաստատութիւններից.—«Մշակի» խմբագրութիւնից, Նոր-Նախիջեւանի քաղաքային վարչութիւնից, արհեստաւորաց, Գոգոյեան, Թեմական դպրոցներից, եկեղեցական հոգաբարձութիւնից, Թատերասիրաց ընկերութիւնից, հայուհեաց ընկերութիւնից, բարեգործական ընկերութիւնից, Մոսկվայի ուսանողներից, Նոր-Նախիջեւանի կանանցից և օրիորդներից։

Պատարագիչը վանահայրն է, Վահան վարդապետը. ներկայ են յաջորդ Մուշէ վարդապետ, քաղաքի բոլոր աչքի ընկնող քահանաները և երգեցիկ խումբը։ Հոգեհանգիստը չը վերջացած, արձանի մօտ, առաջ խօսում է Գր. Չալխուշեանը։ Ահա նա ինչ ասեց.

«Որովհետեւ սկզբից մինչեւ այսօր յանձնաժողով եղած չէ և մենք ենք գործին գլուխ կանգնած, մեր վրա ծանրանում է պարտք տալ հաշիւ, մի կարծէք,—նիւթական, ոչ. նիւթական հաշիւ մենք տուել ենք և դեռ պիտի տանք մեր մամուլի միջոցով. ես խօսում եմ բարոյական հաշուի մասին։

Գամառ-Քաթիպան թողել է հետեւեալ կըտակը.

Կեանքիս մէջ մի հատ սին փառք ունեցայ,
Սուրբ Էջմիածնում թաղվել ցանկացայ.
Սիրեկան իմ ազգ, թէ Աստուած սիրես,
Այս իմ մի հատիկ իղձըս կատարես։

«Խոնարհվելով այդ կամքի առաջ, մենք դիմեցինք ուր հարկն էր, գրով, անձամբ, բայց անկարող եղանք մեծ բանաստեղծի մի հատ վերջին իղձը կատարել... Այնուամենայնիւ, թէ թաղման ժամանակ, թէ այժմ արձանը կանգնելիս, մենք աչքի առաջ ունեցել ենք այդ հանգամանքը և եթէ մի օր ստացվի թոյլտուութիւն, մարմինը կարելի կը լինի տեղափոխել և կտակը կատարել... Մեզ համար մի տեսակ մխիթարութիւն է, որ մենք ժամանակին կարողացանք թաղել նրան այստեղ։ Չէ՞ որ ս. Խաչն էլ ս. Էջմիածնի թէև հեռացած, բայց և անբաժանելի կտորն է. չէ՞ որ մեծ բանաստեղծի կողքին կանգնած է մեծ հրապարակախօսը։ Եւ մտնելով վանքի տաճարը և իջնելով եկեղեցու սանդուղքներից, մենք միշտ պիտի տեսնենք երկուսին, կողք կողքի կանգնած, տեսնենք և ճանաչենք մէկի քնարի հանճարը, միւսի սուր գրիչը, մէկի «Հիմի էլ լռենք», միւսի «Հիմի էլ խօսենք», մէկի «Հայկ ու Լեւոնին մոռանանք, եղբարք», միւսի «Հայկ ու Լեւոնին յիշենք, եղբարք»...

«Հասարակութեան և մամուլի առաջ մենք պատասխանատու ենք ամեն մի տողի, ամեն մի խօսքի համար, որ փորագրված են արձանի վրա։ Մենք ցանկացել ենք, որ բանաստեղծը ինքը խօսէ իր արձանից, ինչ էր, ինչու էր նա երգում, ինչ էր նրա վիճակը և ինչ էր նա սպասում մեզանից... Կարօտ չէր սին փառքի մեծ բանաստեղծը և արհամարում էր մեր գովքը և ծափը։ Եւ սակայն նա երգում էր որովհետեւ աստուածային կրակը վառված էր նրա կրծքի մէջ և այրում էր։ Իսկապէս երգ էլ չէր նրա երգածը, այլ հառաչանք, ծանր հառաչանք հայ աշխարհի։ Քամելով «ազնիւ սրտէ արիւնը և փախցնելով կտրիճի աչքէ քունը», հառաչանքը դառնում է պատգամ մեր ազգի համար։ Այդ պատգամն է—պահպանէ հաւատդ և լեզուդ։ Բայց, ափսոս, դառն էր բանաստեղծի վիճակը։ Պատգամը ծագում էր նրա հազար ու հազար վշտերից և վշտերը ծանր էին և մաշում էին, քանդում նրա կուրծքը. փոխանակ սիրոյ և յարգանքի, տեսնելով շուրջը ատելութիւն և սառն անտարբերութիւն. Նա երազում էր, որ կը գայ նրա համար էլ վերջապէս մի օր, մի պայծառ օր. նրա ոսկորներէ հետքն էլ մնացած չեն լինի, հայերը պիտի վազեն, գան, չոքեն նրա գերեզմանի վրա, «պապերուն մեղքը փողի վրա լալու»։

«Մարգարէութիւնը կատարվեց։ Մենք վազել

*) Կիսարձանը ձուլված է Մոսկվայում եղբ. Վիշնեվսկու ձուլարանում, իսկ պատուանդանը պատրաստվել է [illegible] պ. [illegible] մեծ ջանքերով։

քիաս եպիսկոպոսը այնքան յայտնի է մեր հասարակութեան, որ նրա վերջին արարքները միանգամայն համապատասխանում են նրա ուղղութեան, նրա գործերին։ Այս բանին, մինչեւ անգամ, մեր հասարակութիւնը սովորել է չը զարմանալ, բայց որ այդ նոյն հասարակութիւնը չուարած ականատես է, թէ ինչպէս մի Սուքիաս, ամբողջ էջմիածինը եւ վեհարանը իր «բռի» մէջ առած, չուռ է տալիս իր ցանկացածի պէս, այդ ծանր մտահոգութիւնը, այդ վիշտը չի մոռացվի եւ անջնջելի կը մնայ իբրաւ ազուրկ եւ արհամարհված հասարակութեան սրտի խորքում։

Գուցէ այս տողերը տպված լինեն, երբ Թիֆլիսում կաթողիկոսի ձեռքը հասնի հոգաբարձութեան հրաժարականը, մի հրաժարական, որը իր իրաւացի պատճառաբանութիւններով ապագայ պատմաբանին առատ նիւթ կը տայ այս տխուր րօպէների նկատմամբ։ Ինչ կարող էր անել հոգաբարձութիւնը։

Բ. Վ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Երէկ, սեպտեմբերի 27-ին, առաւօտեան ժամի 10-ին, Թիֆլիսի արքունական թատրոնում տեղի ունեցաւ ներկայացում, որին ներկայ էին Թիֆլիսի եւ Քութայիսի ազգաբնակութեան ներկայացուցիչները եւ կովկասեան պատերազմների վէտէրանները։ Ապա ցերեկվայ ժամի 2-ին, Զիարչաւի հրապարակի վրա, տեղի ունեցաւ ճաշ եւ ժողովրդական տօնախմբութիւն յիշված ներկայացուցիչների եւ վէտէրանների համար։ Երեկոյեան ժամի $7^{1}/_{2}$-ին վրաց ազնուականութիւնը, Թիֆլիսի արտիստական ընկերութեան շէնութեան մէջ, ճաշ տուեց Բարձրագոյն Անձերին եւ այլ հրաւիրվածներին։ Արտիստական ընկերութեան չորս դահլիճներում պատրաստված էր սեղան 900-ից աւելի հիւրերի համար։ Կենտրոնական մեծ դահլիճում բազմել էին Օգոստափառ հիւրերը, զանազան հիմնարկութիւնների գլխաւորները եւ առհասարակ բարձրաստիճան անձինք։ Այդտեղ էին հայոց Կաթողիկոսը, Վրաստանի էկզարխը, մահմեդական կրօնի գլխաւորները, օտար պետութիւնների հիւպատոսները եւ վրաց ազնուականութեան ներկայացուցիչները։ Ճաշի ժամանակ կենացներ առաջարկվեցին՝ Թագաւոր Կայսրի, Թագաժառանգի, Մեծ-Իշխան Միխայիլ Նիկոլաեվիչի, յունական Թագուհու, էկզարխի, Կաթուղիկոսի եւ ուրիշների։ Ճաշի ժամանակ երաժշտական օրկեստրը ածում էր զանազան պիեսներ։ Ճաշից յետոյ Օգոստափառ Հիւրերը գնացին տեսնելու արտիստական ընկերութեան Թատրօնը եւ ապա վերադարձան պալատ։ Երեկոյեան քաղաքը լուսավառված էր, ինչպէս նաեւ նրա շրջակայ լեռները։

—

Չորեքշաբթի, սեպտեմբերի 26-ին, ինչպէս արդէն հաղորդել էինք, Կովկասեան կառավարչապետի պալատում տեղի ունեցաւ Բարձրագոյն ըէսկրիպտի ընթերցումը։ Ապա Թիֆլիսի ազնուականութեան պարագլուխ իշխան Մելիքօվ մի ճառ ասաց, որով ազնուականութեան շնորհակալութիւնը յայտնեց Բարձրագոյն ըէսկրիպտով նրան պարգեւած բարիքների համար։ Իշխան Մելիքօվի ճառից յետոյ Նորին Կայսերական Բարձրութիւն Մեծ-Իշխան Միխայիլ Նիկոլաեվիչ դիմեց Թիֆլիսի եւ Քութայիսի նահանգների ազնուականութեան երիտասարդներին եւ յոյս յայտնեց, որ նա եւս կը գնայ իր նախորդների շաւղով եւ նոյն հաւատարմութեամբ ու անձնուիրութեամբ կը ծառայէ ընդհանուր հայրենիքին։ Դիմելով Պետերբուրգի, Մոսկվայի, Կիեվի եւ Ռուսաստանի այլ նահանգների ազնուականութեան պարագլուխներին, Մեծ-Իշխանը ուրախութիւն յայտնեց նրանց ներկայութեան համար եւ ցանկութիւն, որ նրանք վրաց ազնուականներին վերաբերվեն եւ ընդունեն, ինչպէս իրանց եղբայրներին։ Ապա վրաց ազնուականութեան ներկայացուցիչները կառավարչապետի պալատից ուղեւորվեցին Սիօնի մայրեկեղեցին, որտեղ առաւօտեան ժամի 9-ին Վրաստանի էքզարխ Ֆլավիան Կովկասի ուսուցական Թեմերի վիճակաւոր եպիսկոպոսների հետ միասին պատարագ մատուցեց։ Պատարագին ներկայ էին Նորին Բարձրութիւն Մեծ-Իշխան Միխայիլ Նիկոլաեվիչ, Նորին մեծութիւն յունաց Թագուհի Օլգա Կօնստանտինօվնա, Մեծ Իշխաններ Նիկոլայ Միխայիլովիչ եւ Գէօրգի Միխայիլովիչ, մեծ-իշխանուհիներ՝ Մարիա Գէօրգիեւնա եւ Ելենա Վլադիմիրովնա, յունական արքայորդիներ Քրիստափոր եւ Անդրէյ, Կառավարչապետ իշխան Գոլիցին, նրա օգնական Ֆրէզէ, Թիֆլիսի նահանգապետ Սվեչին եւ այլ պաշտօնական անձինք։ Պատարագից յետոյ՝ ուղղադաւան հոգեւորականութիւնը, ժողովրդի ահագին բազմութեան ուղեկցութեամբ, դուրս եկաւ եկեղեցուց եւ հանդիսաւոր Թափորով ուղեւորվեց դէպի Գունիբեան հրապարակը։ Սիօնի եւ Միջին փողոցներում, Երեւանեան հրապարակի վրա, ապա Դվորցօվայեա եւ Գոլովինսկի փողոցներում, որոնցով անցաւ եկեղեցական Թափորը, կանգնած էին զինուորների, զինուորական դըպրոցների աշակերտների եւ կովկասեան պատերազմների վետերանների շարքեր, առանց զէնքի, եւ հետաքրքրվողների խուռն բազմութիւն։ Գունիբեան հրապարակում կատարվեց հանդիսաւոր մաղթանք Թագաւոր Կայսրի եւ Կայսերական ամբողջ Ընտանիքի արեւաշատութեան համար։ Ժամի 2-ին, մաղթանքից յետոյ, կառավարչապետի պալատում տեղի ունեցաւ նախաճաշ բարձրագոյն Անձանց եւ ռուսադաւան հոգեւորականութեան բարձր ներկայացուցիչների համար։ Ժամի 3-ին Բարձրագոյն Անձինք ուղեւորվեցին Վերա, Արտիլերիական զօրանոցները, որտեղ վրաց ազնուականութեան կողմից ճաշ էր պատրաստված զօրքերի համար։ Երեկոյեան ժամի 9-ին Օգոստափառ Հիւրերը գնացին Թատրօն, ուր ներկայ եղան հանդիսաւոր ներկայացման։ Քաղաքը երեկոյեան ժամի $6^{1}/_{2}$-ից սկսած լուսավառված էր։ Լուսավառված էին նաեւ Սօլօլակի եւ ս. Դաւթի սարերի կատարները։ Լուսավառութիւնը առանձնապէս չքեղ էր կառավարչապետի պալատի առաջ, Գօլովինսկի պրօսպէկտում, Դվօրցօվայեա փողոցում եւ Երեւանեան հրապարակի վրա։ Մինչեւ ուշ գիշեր ժողովրդի ահագին բազմութիւն զբօսնում էր յիշված փողոցներում եւ հրապարակում։

—

Կովկասեան բժիշկների երկրորդ համաժողովի բացումը տեղի կունենայ սեպտեմբերի 30-ին Թիֆլիսի Արտիստական ընկերութեան շէնութեան մէջ։ Համաժողովի նախագահ ընտրված է բժիշկ Մալինին։

—

Մայրաքաղաքի լրագիրները հաղորդում են, որ Պետերբուրգի քաղաքային վարչութեան առաջիկայ ըէֆօրմը յուզում է պետերբուրգցիներին։ Այժմ որոշ կերպով յայտնի է արդէն, որ միայն մայրաքաղաքի քաղաքային վարչութիւնը կենթարկվի փոփոխութեան։ Լուր է պտտում, որ նոր կանօնադրութեամբ ընտրողական իրաւունք կը տրվի եւ բնակարան վարձողներին, որոնք բնակարանի համար վճարում են տարեկան 2000 րուբլուց ոչ պակաս։ Ասում են, որ քաղաքային վարչութեան մէջ լինելու են վարչութեան չորս ընտրովի անդամներ եւ չորս անդամ էլ կը նշանակվեն կառավարութեան կողմից։ Դուման կը գումարվի տարեկան 12 անգամ, եւ նրա ֆունկցիաները փոփոխութեան չեն ենթարկվի, բայց վարչութեան գործողութիւնները կառավարչական աւելի խիստ կօնտրոլին կենթարկվեն։ Նոր կանօնադրութիւնը մայրաքաղաքի վարչութեան մասին կը մտնվի պետական խորհուրդը հոկտեմբերի երկրորդ կէսին։

—

Մեզ հաղորդում են հաստատ աղբիւրից, որ Ղազախի գաւառի Շամշադին գաւառամասի Կարմիր-Աղբիւր գիւղը ներկայումս շատ ծանր դրութեան մէջ է. սկսվել են անձրեւները, ցանքեր անելու ժամանակն է, բայց գիւղացիները չունեն սերմացու, որովհետեւ այս տարի նրանց արտերը ոչնչացրել է կարկուտը։ Հարկաւոր է շուտափոյթ օգնութիւն, որպէս զի գիւղացիները կարողանան աշնանացան անել եւ գոնէ եկող տարի իրանց հացն ունենալ։

—

Ներկայումս հաղորդակցութեան ճանապարհների մինիստրութեան մէջ միտք է ծագել օրէնսդրական կարգով մի այնպիսի կարգ հաստատել, որ սրանից յետոյ ռուսաց երկաթուղիների վրա պատահած դժբաղդ դէպքերի պատճառով վնասվողները վարձատրութիւն ստանան ոչ թէ միանուագ գումարով, այլ թօշակի ձեւով։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱՆԳԼԻԱՅԻՑ

III

Խաղաղութեան կօնգրէսը

Կօնգրէսի երկրորդ նիստը կայացաւ չորեքշաբթի, սեպտեմբերի 12-ին, նախագահութեամբ սըր Ժօզէֆ Պիզի։ Մի կարճ ատենաբանութեան մէջ, նախագահը նկարագրեց պատերազմի աղէտները, դատապարտեց ջինգօյական ոգին, որով այժմ համակված է անգլիական ազգը։

Օրակարգի խնդիրը՝ խ ա ղ ա ղ ո ւ թ ե ա ն կ ա զ մ ա կ ե ր պ ո ւ թ ե ա ն եւ Մ ի ա յ ո ւ ն ի ր ա ւ ա ր ա ր ա կ ա ն ա տ ե ա ն ի խ ն դ ի ր ն ե ր ն է ի ն։ Տեղեկաբերն էր պ. Էմիլ Արնօ, ֆրանսիական պատուիրակը։ Դահլիճը լի էր հանդիսականներով. ընդհանուր յուզմունք եւ իրարանցում էր տիրում. Արնօի կողքին նըստած էր մի բարձրահասակ, ալեխառն մօրուքով, կրակոտ աչքերով մարդ, որի անհանգիստ շարժումները գրաւում ամենքի ուշադրութիւնը, դա Վ. Ստէդն էր, «Review of Reviews»-ի խմբագիր-տնօրէնը, որ նոյն գիշեր վազել եկել էր Լօնդոնից՝ տրանսվաալեան հարցը պաշտպանելու համար. նա սպասում էր իր հերթին։

Էմիլ Արնօ ներկայացրեց կօնգրէսին միջազգային իրաւունքի յանձնաժողովի տեղեկագիրը Հաագայի արբիտրաժի ատեանի եւ իրաւարարութեան Միայուն դաշնագրերի կնքման մասին։ Կազմվել է արդէն մի միջազգային դատարան, որ պատրաստ է գործել, երբ դիմեն իրան. յոյս կար, որ այդ ատեանը կը կոչվէր խաղաղութիւնը պահպանելու, բայց, դժբաղդաբար, այդ կոչումը չեղաւ։ Այնուամենայնիւ տեղիք չը կայ յուսահատվելու. խաղաղութեան գաղափարը մեծ առաջադիմութիւններ է գործում. բազմաթիւ նամակներ, ուղղված մեզ (Բեռնի բիւրօին) Ֆրանսիայի զանազան բանւորական շրջաններից, յայտնում են, որ ֆրանսիական բանւորական շրջանները միաբան են խաղաղութեան ընկերութիւնների հետ եւ աշխատում են, գործում են նոյն ուղղութեամբ—տեսնել իրագործված միջազգային եղբայրակցութիւնը եւ դաշնակցութիւնը։ Երեւան հա-

ենք, եկել, կանգնել նրա հողի վրա։ Բայց մենք չենք լալիս։ Այստեղ արտասուքի, լացի տեղ չէ, այստեղ ցոլում է անմահութեան քաղցր եւ Թարմ ժպիտը։ Կանցնեն տարիներ, դարեր, կը մաշուի արոյրէ կիսարձանը, կը մաշվի հաստաքարէ պատուանդանը, ինչ փոյթ, այդ քաղցր եւ Թարմ ժպիտը կը մնայ կանգուն կապոյտ երկնքի նման։ Ուրեմն ցածր, ցածր խոնարհեցէք ձեր գլուխները մեծ անուան, հանճարի եւ յիշատակի առաջ։ Ռափայէլ Պատկանեանը մեռաւ, բայց Գամառ-Քաթիպան կարող չէր մեռնել, նա մնաց։

«Արժանապատիւ հայր, հայ ազգի բերնից, հայ ազգի անունից ես դիմում եմ ձեզ, ես յանձնում եմ ձեզ այս արձանը եւ յանձնելով, սիրում եմ հաւատալ, որ այսուհետեւ թէ ձեր, թէ ձեր յաջորդների ամենավսեմ եւ ամենասիրելի պարտքերից մինը կը լինի հոգալ այս արձանի մասին»...

Մոսկվայի պատգամաւոր բանաստեղծ Ալ. Ծատուրեան կարդաց Մոսկվայի ուսանողների գեղեցիկ եւ զգացված ուղերձը։ Միւս պատգամաւոր երդուեալ հաւատարմատար Ստ. Մամիկոնեան, պարզելով ժողովրդին բանաստեղծի նշանակութիւնը, մատնանիշ արեց, որ պէտք է հետեւել նրա օրինակին։ Արհեստաւորաց դպրոցի ուղերձից յետոյ Ալ. Ծատուրեանը կարդաց հետեւեալ ոտանաւորը՝

Ո՞ւր ես, հայ բլբուլ, ձայնիդ է կարօտ
Մեր հոգին էրված, մեր սիրտը եարօտ...
Սեւ ամպ է պատել մեր կեանք ու օրին,
Սեւ Թուխպ է կապել մեր սար ու ձորին.
Վայ, սեւ գիշերն է մեր կեանքը մաշում,
Քո լոյս-երգերի կարօտն ենք քաշում.
Ո՞ւր ես, հայ բլբուլ, ձայնիդ ենք կարօտ,
Չես երգում էլ մեզ գարնան առաւօտ...
Մեր օրն ու արեւ մըԹնել, սեւացել,
Դըժոխքի դուռն է մեզ կեանքը բացել,
Բաղդն էլ մեզանից երես շուռ տուել,
Խեղճ հային կրակի բերանն է գցել,
Էրվում ենք անմեղ, սըրտներս եարօտ՝
Քո դեղ ու դարման երգին ենք կարօտ։
Սարէսար ընկած՝ մենք վայ ենք կանչում,
Բաղդաւոր ազգեր մեզ չեն ճանաչում,
Քաղցած ենք, ծարաւ, անտէր, խղճալի—
Հաց, ջուր ենք ուզում՝ մեզ Թոյն են տալի.
Մեր ճամբէն դըժուար, մեր ճամբէն քարոտ.
Ո՞ւր ես, հայ բլբուլ, ձայնիդ ենք կարօտ...
Լեզուով չի պատմվի հայի դարդ ու ցաւ,
Հայի արիւնով աշխարհ ներկվեցաւ.
Սիրտն է մըխկտում, սիրտն է սեւանում,
Ոչով մեր ձէնին ականջ չի անում.
Ո՞ւր ես, հայ բլբուլ, երգիդ է կարօտ
Էս սեւ օրերին մեր սիրտը եարօտ...
Բլբո՛ւլ, դու մեզ հետ տանջվում ու լալիս,
Մեր անյոյս օրին՝ յոյս էիր տալիս.
Դու ասում էիր—ազգ եմ, մի ազգ
«Յուսով եմ, վաղ ուշ գարունը պիտ գայ».
Բայց, ա՛խ, չը տեսանք գարուն վարդահոտ
Ո՞ւր ես, հայ բլբուլ, ձայնիդ ենք կարօտ...

Հոգեհանգիստը վերջացաւ։ Միքայէլ Նալբանդեանի վրա դրված էր մի շքեղ պսակ նոյնպէս Մոսկվայի հասարակութիւնից եւ սկսվեց հոգեհանգիստը Նալբանդեանի գերեզմանի վրա։ Հասարակութիւնը մեծ էր։ Ոստիկանապետը, քաղաքագլուխը, քաղաքային վարչութեան անդամները, հիւրերը բոլորը ժողովվեցին վանքի պատշգամբը ճաշելու։ Մօտաւորապէս 120 հոգի էին։

Ճաշին Թեմական դպրանոցի տեսուչը կարդաց Գր. Ջալալեանի ստացած հետեւեալ հեռագիրները,—Նոր-Նախիջեւանի եւ Բեսարաբիոյ Թեմի առաջնորդ Ներսէս արքեպիսկոպոսից, Աստրախանի առաջնորդ Արիստակէս արքեպիսկոպոսից, Ղարաբաղի Թեմի առաջնորդ Գրիգոր եպիսկոպոս Գառնակերեանից, «Մշակի» խմբագրութիւնից, «Մուրճի» խմբագրութիւնից, Գաբ. Սունդուկեանից, Սմբատ Շահազիզեանից, Գէորգ Բարխուդարեանից, Գ. Պաօշեանից, Երեւանի Թեմական դպրանոցի ուսուցչական խմբից, «Լումայի» խմբագրութիւնից, Շուշու հայոց հոգեւոր դպրանոցի ուսուցչական խմբից, բժիշկ Նաւասարդեանից, Ներսիսեան դպրանոցի հոգաբարձութիւնից, երդուեալ հաւատարմատար Տէրեանից, ուսուցչապետ Խալաթեանից, բանաստեղծի զաւակներից, Եալտայի հասարակութիւնից, Ղարսի հասարակութիւնից եւ այլն։

Ճաշի ժամանակ խօսեցին Մուշէ վանդապետը, Գր. Ջալալեանը, Ստ. Մամիկոնեանը, Եր. Շահազիզը եւ Վ. Քիրլեանը։ Թէ ճառերը, Թէ հեռագիրները ժողովուրդը ընդունում էր բուռն ծափահարութեամբ։ Երկու պատգամաւորներից ջոկ՝ Մոսկվայից եկել էին երեք երիտասարդ վաճառականներ։ Այս վերջիններից մինը, պ. Պօղոսեան, իմանալով, որ Գր. Ջալալեանի տրամադրութեան տակ գտնվող գումարը փոքր է, զիջելով ժողովրդի ցանկութեանը, յօժարութիւն յայտնեց նուիրել էջմիածնի Թանգարանին Գամառ-Քաթիպայի արոյրէ կիսարձանը, որը կարժենայ մօտաւորապէս 400 րուբլի։ Առհասարակ պէտք է ասած, որ Մոսկվայի ներկայացուցիչները մեծ կենդանութեան տուեցին հանդէսին։ Զարմանալի բան է, որ միւս քաղաքներից ոչ ոք չը կար։ Ստացանք միայն հեռագիրներ, այն էլ ոչ ամենից։ Օրինակի համար, ժողովրդի սրտին մեծ ցաւ էր, որ Գամառ-Քաթիպայի արձանի բացման օրը չը ստացանք կոնդակ։ Մեր բոլորիս ցանկութիւնն էր կոնդակով բանալ արձանը։ Մինչեւ վերջին րօպէն մենք սպասում էինք եւ հաւատում էինք, որ կը ստանանք, մեր յոյսերը խաբուսիկ էին եւ կոնդակը չեկաւ։ Եւ սակայն Գամառ-Քաթիպան ողջ կեանքում էջմիածնի ամենաջերմ պաշտպանն էր։ Ցարգելով մեծ բանաստեղծի գաղափարները, պ. Ջալալեանը Թոյլտուութիւն խնդրեց Մոսկվայի պատգամաւորներից արծաթեայ պսակը ուղարկել էջմիածնի Թանգարանը։ Այս պսակը կը յանձնվի պ. Տէր-Մարուքեանին, որը անձամբ կը հասցնէ նրան տեղը։ Հանդէսի գեղարուեստական մասին հսկում էր պ. Ղուկաս Ալաճալեանը, որը գեղեցիկ զարդարեց վանքի բակը։ Ճաշի ժամանակ կարգադրիչներ էին Եր. Շահազիզ եւ Վ. Քիրլեան եւ Թէեւ բազմութիւնը մեծ էր, ամեն բան կարգին էր։

Ճաշից յետոյ դեռ երկար ժողովուրդը չէր հեռանում եւ, սեղանի շուրջը նստած, խօսում էր մեր տօրեայ չար ու բարիի մասին, ցաւելով, որ, ինչպէս պ. Շահազիզն իր ճառի մէջ գեղեցիկ շեշտեց, մենք շուտ ենք մոռանում ամեն բան եւ շուտ ենք մոռանում եւ մեր բանաստեղծներին եւ նրանց գաղափարները՝

Պ. Զարգարեան, ժողովրդի ցանկութեան համաձայն, գեղեցիկ կերպով կարդաց Գամառ-Քաթիպայի երկու ոտանաւորները, իսկ պ. Ծատուրեանը կրկնեց իր ոտանաւորը. ներկայ եղողները բուռն ծափահարում էին։

Հանդէսից յետոյ վերադառնալով ս. Խաչից քաղաք, մենք գտանք սեղանի վրա հետեւեալ հեռագիրները,—արքեպիսկոպոս Սուքիասից, Ներսիսեան դպրոցի տեսչից եւ ուսուցիչներից, բանաստեղծի զաւակներից, Մոսկվայի ուսանողներից, Բալախանիի Русское нефте-промышленное ընկերութեան ծառայողներից, Աղստաֆայից, վարդապետ Գարեգին Յովսէփեանից, Երեւանի երկրագործների մի խմբից, պ. Թիմուրեանից, էջմիածնի հոգեւոր ակադեմիայից, Պետերբուրգի ուսանողութիւնից եւ հասարակութիւնից եւ Նամակ Գէորգ Դողոխեանից։

Հեռագիրների բովանդակութիւնը միւս անգամ։

Գր. Ջալալեան

նել պատերազմի գործած աղէտները, դատապարտել պատերազմի գաղափարը,—դա միայն քաղաքական գործունէութիւն է։ Մենք առաջարկում ենք գրական գործ. առաջարկում ենք աշխատել ոչ թէ միայն պատերազմը ճնշելու, այլ եւ խաղաղութեան գործը կազմակերպելու. առաջարկում ենք վերացնել պատերազմի պատճառները, պատերազմի դրդապատճառները, որ վէճերը կարող են լուծվել խաղաղութեամբ. պէտք է ստեղծել մի օրէնք, որ գործադրվի յետ ոչ թէ մի ազգի, այլ բոլոր ազգերի համար եւ որին հնազանդեն բոլոր ժողովուրդները։ դա կը լինի մի բ ն ա կ ա ն օրէնք. այն ազգը, որ չի հնազանդվի այդ բնական օրէնքին, կը համարվի բարբարոս։ Պէտք է ուժեղ այժմեան մշակել այդ ընդհանուր—միջազգային—բնական օրէնքի էական կէտերը, հիմունքը։ Հօտի կոնգրէսը, որ կայացաւ մի քանի տարի առաջ, գծագրեց բնական օրէնքի էական կէտերը, Լոնդոնի կոնգրէսը 1890-ին, ինչպէս եւ Բուդա-Պեշտի եւ Պարիզի կոնգրէսները վերահաստատեցին։ Այդ սկզբունքներն են. 1) ոչ մի անհատ իրաւունք չունի ինքն իր ձեռքով արդարութիւն անել, 2) այն օրէնքը, որ գործադրվել է անհատների վերաբերմամբ, փոխադարձ վէճերի ժամանակ, պէտք է գործադրվի եւ ազգերի վերաբերմամբ, հետեւաբար, ոչ մի ազգ կամ պետութիւն իրաւունք չունի դատաւոր հրապարակել իր գործի մէջ, 3) բոլոր վէճերը ազգերի մէջ պէտք է լուծվեն օրինական ճանապարհով, միջազգային դատարաններում կամ արբիտրաժով. 4) ամեն մի ազգի ինքնավարութիւնը (autonomie) անձեռնմխելի է. 5) նուաճման իրաւունքը գոյութիւն չունի, 6) ազգերը ունեն անկապտելի իրաւունք ազատօրէն տնօրինել իրանց վիճակը։

Այդ բոլորի հիման վրայ, Էմիլ Արնօ առաջարկում է կոնգրէսի վճռին հետեւեալ եզրակացութիւնները.

1) Խաղաղութեան X համաշխարհային կոնգրէսը հաստատելով բողոքում է այն ամբաստանութեան դէմ, թէ խաղաղութեան ընկերութիւնները հակահայրենասիրական են, խաղաղասէրները, աշխատելով ազատել իրանց անփական երկիրը պատերազմի աղէտներից, աշխատում են նրա բարգաւաճման եւ ապահովութեան համար։

2) Կոնգրէսը յայտարարում է, որ նա նկատում է զինաթափութիւնը իբրեւ խաղաղութեան կազմակերպութեան մի հետեւանք եւ ոչ իբրեւ խաղաղութեան հասնելու մի միջոց։ Նա համոզված է, որ երբ ազգերը գործադրեն արդարադատութեան այնպիսի մի միջոց, որ խաղաղութեամբ լուծէ միջազգային վէճերը, այն ժամանակ զինաթափութիւնը ինքն ըստ ինքեան կառաջանայ։

3) Կոնգրէսն ընդունում է, որ Հաագայի ատեանի գոյութիւնը, մանաւանդ նրա գործադրութիւնը, ինչպէս եւ արբիտրաժի դաշնագրերի կնքումը՝ միջազգային վէճերի խաղաղ լուծման համար կարող են հասցնել այդ հետեւանքին։

4) Կոնգրէսը մեծ հաճոյքով աւետում է Հաագայի արբիտրաժի մնայուն ատեանի հաստատութիւնը, որ ցոյց է տալիս մի կարեւոր էտապ խաղաղութեան շարժման ասպարէզում։ Կոնգրէսը շնորհաւորում է կառավարութիւնները այդ ատեանի հաստատութեան համար, որ ոչնչացնում է վերջին առարկութիւնները ի նպաստ պատերազմի անհրաժեշտութեան. նա հաստատ յոյս ունի, որ ապագայում ամեն մի միջազգային վէճ կենթարկվի Հաագայի ատեանի արբիտրաժին։

5) Կոնգրէսը յանձնարարում է խաղաղութեան ընկերութիւններին պրոպագանդա անել եւ աշխատել, որ իրանց երկիրները դաշնագրեր կնքեն, որով պարտաւորվեն ենթարկել Հաագայի ատեանի վճռին ամեն մի վէճ, որ անկարելի լինի բարեկամաբար վերջացնել։ Այդպիսի դաշնագրեր կարող են նոյն իսկ այժմ կնքվել հետեւեալ երկիրների մէջ. 1) Ամերիկայի 19 հանրապետութիւնների մէջ. 2) Ֆրանսիայի եւ Մեծ-Բրիտանիայի մէջ. 3) Մեծ-Բրիտանիայի եւ Միացեալ-Նահանգների մէջ. 4) Ռուսաստանի եւ Ֆրանսիայի մէջ։

Նախագահը յայտնում է, որ վիճաբանութիւնները բացված են եւ խօսքը պատկանում է միստր Վ. Ստէդին։

Ստէդ ցատկում է ամբիոնի վրա եւ, ինչպէս նկատեց անդամներից մինը, ռումբի պէս պայթեց կոնգրէսի գլխին։

«Damn, damn, damn»—անէծք, անէծք, անէծք—գոռաց նա, աչքերը հրացայտ, արդար զայրոյթի բուռն յուզմամբ։ Եւ խօսքերը, բուռն զայրոյթի խօսքեր, թափվում էին նրա բերանից. «Ի՞նչպէս, գոռում էր նա, դուք հանդարտ նստած, պաղարիւնութեամբ քննում էք դեռ, թէ ով է մեղաւոր, Անգլիան թէ Տրանսվաալը. դուք չէք պայթում, երկինքի, երկրի շանթերը չէք կոչում անգլիական ազգի գլխին, չէք բանադրում նրան, որ, դաւաճանելով իր պատմութեան, իր աւանդութիւններին, թոյլ է տալիս գործել այսպիսի սոսկալի անարդարութիւն, ինչպէս ներկայ եղբայրասպան պատերազմը։ Եթէ դուք, երկրի աղը, չէք պայթում, զայրոյթի, անէծքի աղաղակներ չէք արձակում, ինչպէս կամենում էք, որ ամբոխը փոխոցում այդ աղաղակն արձակէ. եթէ անգլիական ազգը չը պայթէ, կառավարութիւնը խելքի չի գայ. նա ոչ միայն պէտք է պայթէ, այլ եւ ամեն օր, առաւօտեան եւ երեկոյեան, եկեղեցիներում, աղօթքը սկսելուց առաջ, պէտք է քահանաները եւ ժողովուրդը հանդիսաւորապէս «մեղայ, մեղայ տէր, զի անօրինեցայ» կարդան։ Այս կոնգրէսը, իբրեւ համաշխարհային խղճմտանքի արտայայտիչ, պարտաւոր է ի լուր աշխարհի հրատարակել, թէ այն պետութիւնը, որ մերժում է ենթարկել իր վէճը արբիտրաժի, Անգլիան, որ չէ ընդունում բօէրների առաջարկը՝ դադարեցնել պատերազմը եւ արբիտրաժի յանձնել գործը, նա այլ եւս քաղաքակիրթ ազգերի շարքումը չէ, նա բանադրված է քաղաքակրթութիւնից, մարդկութիւնից»։

Ապա Ստէդ յարձակվեց հոգեւորականութեան եւ եկեղեցու վրա. նա ասաց, որ քրիստոնէութիւնը իր հոգու բոլոր զօրութեամբ հակառակ է պատերազմի գաղափարին, հետեւաբար, եթէ պատերազմի գաղափարը դեռ այնքան զօրեղ է քրիստոնեայ ազգերի մէջ, այդ նրա համար, որ եկեղեցու պաշտօնեաները չեն գործում հակառակ այդ գաղափարի, չեն բանադրում ամբիոններից այդ գաղափարը, չեն կռւում նրա դէմ։

Կրակոտ ճառախօսի առաջարկը՝ բ ա ն ա դ ր ե լ ա ն գ լ ի ա կ ա ն ա զ գ ը եւ հ ր ա տ ա ր ա կ ե լ ն ր ա ն ք ա ղ ա ք ա կ ի ր թ մ ա ր դ կ ու թ ի ւ ն ի ց դ ու ր ս, մեծ ընդդիմադրութիւն եւ հակաճառութիւն առաջ բերեց. գտնում էին, որ ամբողջ անգլիական ազգը, այն ազգը, որ մարդկութեան, ազատութեան գաղափարին, գիտութեան եւ գրականութեան մատուցել է այնքան մեծ, անգնահատելի ծառայութիւններ, որ տուել է Շէքսպիր, Բայրոն, Դարվին, Գլադստոն, չէ կարող բանադրանքի ենթարկվել նրա համար, որ այդ ազգի մի մասը վարակվել է ջինգոյական եւ շովինիստ գաղափարներով։ Դօքտոր Դարբի, նշանաւոր միջազգային օրէնսգէտ, խնդրեց կոնգրէսին «չը պայթել, ինչպէս միստր Ստէդը, մտածել, գործել արժանապատւութեամբ, պաղարիւնութեամբ դատել եւ կշռել, լուրջ, խոր կերպով մտածել բանադրանքի վճիռն արտասանելուց առաջ»։ Ճառախօսները, թէր եւ դէմ Ստէդի առաջարկին, յաջորդում էին միմեանց մինչեւ երեկոյեան ժամի 5-ը. վերջապէս, կոնգրէսը ձայների ահագին բազմութեամբ ընդունեց ամերիկացի պատգամաւորի հետեւեալ բանաձեւը. «Կոնգրէսը յայտարարում է, որ այն ազգը, որ կը մերժէ իր վէճերը լուծել իրաւաբական ճանապարհով եւ կը դիմէ զէնքին, արժանի չէ նկատվելու իբրեւ քաղաքակիրթ ազգ»։

Նիստը փակվեց ժամը $5^1/_2$-ին։

Հ. Առաքելեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Անցեալ երեքշաբթի Դուբլինում տեղի ունեցաւ իրլանդական լիգայի ժողովը լորդմէրի նախագահութեամբ։ Ժողովին կարդացվեց իրլանդական յայտնի պարագլուխ Օ'Բրայնի հետեւեալ նամակը. «Շնորհակալութիւն յայտնելով ձեր սիրալիր հրաւէրի համար, թոյլ եմ տալիս ինձ յոյս յայտնել, որ եթէ անգլիական թագաւորը իրագործէ իր սպառնալիքը՝ այցելել Իրլանդիան եկող տարի, իրլանդական լիգան կարող է այնպիսի շարժում առաջացնել երկրում, որը կը համոզէ նորին մեծութեան, հէնց որ ոտք կը դնէ իրլանդական հողի վրա, որ նա եկել է դժգոհ եւ թշնամաբար տրամադրված ժողովրդի մօտ, որին միայն զէնքն է պակասում եւ բօէրների հնարագիտութիւնը իրանց ատելութիւնը ցոյց տալու համար անգլիացիներին»։

—«Ind. Belge» լրագրի Պարիզի թղթակիցը հաղորդում է, որ Վալդէկ-Ռուսսոյի կառավարութիւնը մինչեւ վերջին րոպէն վերջացած էր համարում իր ընդհարումը Թիւրքիայի հետ։ Նա հաշտութեան հետեւեալ պայմաններն առաջարկեց սուլթանին. 1) ֆրանսիական դեսպան Կոնստան կը վերադառնայ Կ. Պոլիս ֆրանսիական զրահակիր նաւերի ուղեկցութեամբ, որոնք ճանապարհ կը գցեն նրան մինչեւ Դարդանէլի նեղուցը. 2) Բ. Դուռը պարտաւոր է հրապարակական պատիւներ մատուցանել ֆրանսիական դրօշակին այն րոպէին, երբ նա նորից կը բարձրացնվի դեսպանատան վրա. 3) Բ. Դուռը պէտք է ընդունէ քաղդէական պատրիարքին. 4) Թիւրքիայի պարտքը ֆրանսիական երկաթուղիական ընկերութիւններին, վերջապէս, պէտք է վճարվի, 5) Բ. Դուռը պէտք է կարգադրէ ֆրանսիական այն դպրոցների հարցը Պալէստինում, որոնք արդէն բացված են կամ կը բացվեն։ Ամեն բան կարգադրված էր համարվում, երբ կառավարութիւնը իմացաւ արտաքին գործերի մինիստրութեան մէջ ստացված հեռագիրներից, որ Աբդուլ-Համիդը հրաժարվում է ընդունել վերոյիշեալ պայմանները։ Այդ տեղեկութիւնը մեծ դժգոհութիւն առաջացրեց Պարիզում։ Դէլկասէ, որը հարաւում էր գտնվում, շտապով Պարիզ կանչվեց։ Կոնստան, որ Սոմբէլում էր գտնվում, նոյնպէս եկաւ։ Պաշտօնական շրջաններում այն կարծիքն է տիրապետում, որ անհրաժեշտ է եռանդուն գործունէութիւն։ Միջերկրականի նաւատորմը եկաւ Տուլոն եւ խակոյն եւ եթ սկսեց ածուխ եւ մթերքներ պաշար վերցնել։ Պարիզում պատրաստվում են մի յայտագիր ուղարկելու պետութիւններին իմանալու համար, թէ ինչպիսի միջոցներ պէտք է ձեռք առնվեն այն դէպքում, եթէ անկարգութիւնները Հայաստանում շարունակվեն։

—«Рус. Листокъ» լրագրում կարդում ենք. «Հայկական հարցը նորից սկսեց դարձնել իր վրա դիպլօմատիայի ուշադրութիւնը շնորհիւ այն անկարգութիւնների, որոնք տեղի են ունեցել Մուշում եւ Էրզրումում։ Մենք արդէն հաղորդեցինք, որ այնտեղ կատարվել են զարհուրելի գազանութիւններ հայերի վերաբերմամբ, որոնք մինչեւ անգամ քննութեան առարկայ են դարձել Գլազգօյում գումարված՝ խաղաղութեան լիգայի անդամների համաժողովում։ Այժմ Պարիզից հաղորդում են, որ ֆրանսիական պատգամաւորների ժողովի անդամ Դէնիս-Կոչէն յայտնեց Դէլկասէին, թէ նա հարցապնդում կանէ ժողովում Թիւրքիայի հայաբնակ գաւառներում պատահած վերջին գազանութեւնների մասին, որպէս զի դրանով եւրոպական դիպլօմատիայի ուշադրութիւնը դարձնէ հայկական հարցի վրա։ Բացի դրանից, մի քանի ազդեցիկ հայերի խնդրանքով, Դէլկասէ խոստացաւ սիստեմատիքական միջոցներ ձեռք առնել Թիւրքիայի դէմ, եթէ միայն նրան ներկայացնեն մի զեկուցումն, որի մէջ ժողոված լինեն Թիւրքահայերի դրութիւնը նկարագրող նիւթեր։ Ըստ երեւոյթին, Ֆրանսիան վճռել է եռանդուն մասնակցութիւն ունենալ հայկական հարցի որոշման մէջ, որ բացատրվում է վերջին տարաձայնութիւններով Ֆրանսիայի եւ Թիւրքիայի մէջ։

—Կ. Պոլսից հաղորդում են արտասահմանեան լրագիրներին, թէ անցեալ շաբաթ ռուսաց եւ անգլիական դեսպանները երկարատեւ ընդունելութիւն ունեցան սուլթանի մօտ։ Հաւաստացնում են, որ նրանք երկուսն էլ իրանց կառավարութիւնների անունից պնդում էին, որ անմիջապէս պէտք է վերջ դնել իրերի խառնակ դրութեան Թիւրքահայաստանում։ Որպէս զի տեղեկութիւններ չը հասնեն Կ. Պոլիս Մուշից, Թիւրք կառավարութիւնը արգելել է հայերին նամակներ յանձնել պօստատները փակ ծրարներով։ Վանի ռուսական գլխաւոր հիւպատոս Տումանսկի հասել է Մուշ եւ հեռագրել է այնտեղից, որ իրերի դրութիւնը վատ է։

—Անգլիացիները պատրաստութիւններ են տեսնում նոր գրաւումներ անելու։ Բաղդադի մօտ բռնկեց տեղացիների ապստամբութիւն եւ այս առիթը բաւական էր, որ Պարսից ծոցում երեւային անգլիական զինուորական նաւերը։ Բրիտանական նաւատորմի այդ անսպասելի երեւալու վրա ուշադրութիւն դարձրին «Patrie» լրագրի ասելով, Ֆրանսիան, Ռուսաստանը, Գերմանիան եւ Թիւրքիան, որոնց գործողութեան եղանակը այս դէպքում, հասկանալի է, որ համերաշխ կը լինի։

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

27 սեպտեմբերի

ԿԱՊՇՏԱԴՏ։ Պաշարման դրութիւն հրատարակված է Կապի գաղթականութեան հետեւեալ շրջաններում—Վինբուրգում, Սիմօնստաունում, Պորտ-Ելիզաբէթում եւ Իստ-Լօնդօնում։

ԿԱՊՇՏԱԴՏ։ Պաշարման դրութիւն մտցրած է նաեւ Կապշտադտում եւ Կապշտադտի շրջանում։

ՀԱԱԳԱ։ Անգլօ-բօէրական պատերազմի տարեդարձի պատճառով մեծ եկեղեցում տեղի ունեցաւ մաղթանք՝ բօէրներին յաղթութիւն տալու աղերսանքով։ Հանդէսը վերջացաւ տրանսվաալեան օրհներգի նուագումով։

ԲԵԼԳՐԱԴ։ Բոլոր մինիստրները ճանապարհ են ընկնում այսօր Նիշ, որտեղ վաղը տեղի կունենայ մինիստրների ժողով։ Թագաւորը եւ թագուհին կիրակի օրը կը վերադառնան Բելգրադ։

ՍՕՖԻԱ։ Պարլամենտական շրջաններում խօսում են, թէ լրացուցիչ կրէդիտը զինուորական բիւջէտը աւելացնելու համար եօթը միլիոնից աւելի չի լինի. այս գումարը գործ կածվի զօրքի անհրաժեշտ կարիքները հոգալու եւ ոչ թէ նոր զէնք գնելու համար։

ՖՐԱՆԿՖՈՒՐՏ ՄԱՅՆԻ ՎՐԱ։ Երեկոյեան եկաւ յունական թագաւորը։

ԿԱՆԷԱ։ Սեպտեմբերի 24-ին Սուդա եկան անգլիական 12 նաւեր, որոնք, երեւի, վաղը նորից կը հեռանան։

ԵԿԱՏԵՐԻՆՕՍԼԱՎ։ Սեպտեմբերի 25-ին բացվեց Կայսերական երաժշտական ընկերութեան երաժշտական ուսումնարանը՝ պրոգիմնազիաների ընդհանուր կրթական ծրագրով։ Ուսումնարանը կը պահպանվի երաժշտական ընկերութեան տեղական բաժանմունքի միջոցներով եւ քաղաքի ու զէմստվօյի նպաստներով։

ՄՕՍԿՎԱ։ Սեպտեմբերի 26-ին։ Այսօր գիւղատնտեսական ինստիտուտում տեղի ունեցաւ տարեկան հանդէս։ Ըստ հաշուի ինստիտուտում սովորում էին 210 ուսանողներ, աւարտել են ուսման դասընթացքը 32 հոգի I կարգի ագրոնոմի կոչումով, 10 հոգի—II կարգի ագրոնոմի կոչումով եւ 6 հոգի—ագրոնոմի կոչումով։

Քաղաքային կրէդիտային ընկերութեան մէջ ընդհատված ընտրութիւնները վերսկսվեցին. աւելացրած են 68—69 տուփեր ցանկի մէջ բաց թողած թեկնածուների համար։

ԿԻԵՎ։ Սեպտեմբերի 29-ին համալսարանում կայացաւ Կիեվի եօթը բժշկական ընկերութիւնների միացեալ հանդիսաւոր տարեկան ժողովը, որ նուիրված էր Վիրխովի ութսունամեայ յոբելեանին։—Ընտրված է մի մասնաժողով, պրոֆէսոր Դաշկեվիչի նախագահութեամբ, Գօգօլի յոբելեանական հանդէսը կատարելու համար։ Հանդիսաւոր տօնախմբութիւնը նշանակված է համալսարանում փետրվարի 20-ին։

ԲԱԳՈՒ։ Բիբի-Էյբաթում Շիբաեվի շատըրվան արձակող նաւթահորը հրդեհվեց։ Արագութեամբ տարածված կրակը ոչնչացրեց Կասպեան-Սեւծովեան ընկերութեան երկու նաւթամբարներ եւ մի նաւթային պահեստ, նոյնպէս եւ Կոկորեվի երկու նաւթաթորերը։ Հրդեհը ամբողջ գիշերը տեւելուց յետոյ, շարունակվում է եւ այժմ։ Վնասները ահագին են։

ՍԻՄԼԱ։ Խաբիբուլա հրատարակված է էմիր։ Նրա գահակալութիւնը ընդունված է նրա եղբայրներից եւ գլխաւոր զօրապետներից։ Կաբուլում ամեն ինչ խաղաղ է։

ԿՕՊԷՆՀԱԳԷՆ։ Ֆրանկֆուրտից յունական թագաւորը կը գնայ Պարիզ, որտեղ մտադիր է մնալ 10 օր, իսկ Պարիզից կը գնայ Վիէննա, ուր կը մնայ հինգ օր։

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ։ Նիկարագուայի ջրանցքին վերաբերեալ դաշնագրութեան զօրութեամբ, ինչպէս ասում են, ջրանցքը միշտ չէզոք կը լինի։ Դաշնագիրը իսկապէս պարունակում է իր մէջ Գէյ-Պոււնսէֆօնտի դաշնագրի բոլոր որոշումները, որոնք ընդունված են սենատից։

ՊՐԱԳԱ։ Ընտրութիւններ սէյմի համար։ Գիւղական համայնքները ընտրեցին—21 երիտասարդ-չեխերի, 15 չեխական խոշոր կալուածատէրերի, մի չեխական ռադիկալի, 11 պանգերմանիստների, 3 գերմանացի առաջադիմականների, գերմանական ժողովրդական կուսակցութեան 3 անդամների, 2 գերմանացի կալուածատէրերի եւ 1 գերմանացի սօցիալիստի։ Դեռ եւ մնում են 22 ընտրութիւններ։

ԲԵՐԼԻՆ։ Բօրսայում հաղորդում են, որ ռուսաց հարաւ-արեւելեան երկաթուղիների 4% օբլիգացիաների ստորագրութեան համար, որ պէտք է տեղի ունենայ վաղը, արդէն շատ մեծ թւով յայտարարութիւններ են տուած։

ԽԱՐԿՕՎ։ Այստեղի հողային բանկի ակցիօնէրների արտակարգ ժողովը բացվեց $12^1/_2$ ժամին։ Ժողովի նախագահ ընտրված է Վիշնեակօվ։ Բանկի վարչութեան զեկուցման համաձայն, բանկի վնասները՝ 1,300,000 ր. գումարի դեռ եւս մնում են չը լրացրված։ Ներկայացրված փաստերին նայելով, բանկի դրութիւնը աւելի բարեյաջող է, քան կարծվում էր։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ

ԻՍԱՀԱԿ ՄԷԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բ. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա. Վորոնցովի արձանի հանդէպ)

ամեն օր, բացի կիրակի օրերից:

ԱՌԱԻՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Ս. Նաւասարդեան—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) և միզասեռ. հիւանդ.
Ն. Մ. Զիկովսկի—9—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային հ.
Ն. Ի. Գզելիեվ—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի հ.
Զ. Ի. Բարաթաշեանց—11—12 ժ. կանանց և երեխայոց հիւանդ.
Ա. Պ. Կարապետեանց—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Ն. Ն. Ռոստոմբէկով—5—6 ժ. վիրաբուժութեան և մորթու հ.
Ա. Ն. Շպակովսկի—6—7 ժ. նեարդային (ելեկտրաբույժ), վեներ. և մորթու հ.
Գ. Ա. Թարխանեանց—7—7½ ժ. ներքին և երեխայոց հ.
Բ. Ս. Նաւասարդեան—7½—8 ժ.
Վճար 50 կ. չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կոնսիլիում) և օպերացիայի համար առանձին։
Օ. Ց. Սավանեիսկի—տանը. ծաղկահատ և բժշկական մարմնամարզ. դիմել 11—1 ժ.։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

Բժշկապետ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ

Մամուլի տակից դուրս եւ վաճառվում է Թիֆլիսի Կենտրոնական գրավաճառանոցում

ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷԻ

„Ն Ա Մ Ո Ւ Ս“

վէպի երկրորդ տպագրութիւնը։ Գ 1 ր.

Նոյն գրատանը վաճառվում են Շիրվանզադէի եւ հետեւեալ աշխատութիւնները.—«Արսէն Դիմաքսեան» (սակաւաթիւ) գ. 1 ր. 50 կ., «Ցաւագարը»—գ. 50 կ., «Ջուր յոյսեր» վէպ—գ. 1 ր., «Վէպիկներ»—գ. 40 կ. եւ «Կրակ»—գ. 30 կ.։ Գրավաճառներին եւ գումարով գնողներին զիջումն է լինում։

Դիմել՝ Тифлисъ, въ Центральную книжную торговлю. (ե.) 2—10

ՅՈՎՍԷՓ ՄԱԼՈՒՄԵԱՆՑԻ

ԲԱՂԴԱԴԻ ՇԵՐԱՄԻ ՍԵՐՄ

ՊԱՏՐԱՍՏԱԾ ՊԱՍՏԵՕՐԻ ՍԻՍՏԵՄՈՎ

Целлюлярная грена, приготовленная по системѣ Пастера.

Կարելի է դիմել՝ Тифлисъ, Лорисъ-Меликовская ул. д. № 11. Галусту Галустянцъ. կամ Черезъ Ордубатъ, село Мегры, Іоакиму Малумянцу. (չ) 10—15

ՄԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ

տալիս է մասնաւոր դասեր՝ հայերէն եւ գերմաներէն լեզուներից, նոյնպէս հայոց գրականութիւնից. հասցէն հարցնել «Մշակի» խմբագրատանը։ 5—5

Պետերբուրգի բժշկական վարչութեան թոյլտուութեամբ։ Մեծ սրվակը 5 րուբլի, փոքրը—3 ր. եւ 1 ր. 50 կ.։

ՆՈՐ ՄԻՋՈՑ

մազերը բուսցնելու եւ ամրացնելու համար, ոչնչացնում է թեփը։ Դուրս է եկել նաեւ բոլորովին նոր միջոց

ՑՈՒԻ ԿԱԹԸ

երեսին քնքշութիւն եւ սպիտակութիւն տալու համար, ոչնչացնում է արեւի պատճառած սեւութիւնը, մուրները, տալիս է կաշուին քնքշութիւն եւ սպիտակութիւն։ Այդ գները չափաւոր են. մեծ սրուակը, սրվակի մէջ, 2 րուբլի, փոքրը—1 ր. 50 կ. Ծախվում են բոլոր պարֆիւմերական եւ դեղավաճառական խանութներում։ Գլխաւոր պահեստը գտնվում է Պետերբուրգում, Պուշկինսկայա փողոց տ. № 15, բնակարան № 12. պահեստի բաժանմունքները գտնվում են. Թիֆլիսում կովկասեան դեղատան ապրանքների վաճառման ընկերութեան խանութում՝ Երեւանեան հրապարակ եւ նրա բաժանմունքում, Միքայէլեան փողոց եւ Բազրում. Նաեւ Միքայէլեան կամուրջի վրա, Պալովի եւ Արիստակովի դեղատներում։ Օտարաքաղաքացիների պատուէրները կատարվում են անմիջապէս՝ պօստով։ 77—100

Թիֆլիսի Քաղաքային

ԱՅԳԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ

նորեկ աշակերտների ընդունելութեան քննութիւնները լինելու են հոկտեմբերի 27-ին եւ 29-ին։ 1—6

ՓՈՐՁՎԱԾ ԽՄԲԱՊԵՏ

Ցանկանում է, քառաձայն կամ եռաձայն, կանոնաւոր խումբ կազմել քաղաքիս եկեղեցիներից մէկում, ձեռնտու պայմաններով։

Հասցէները թողնել՝ Երեւանեան հրապարակի վրա, Միրիմանեանի խանութում, հաշւապահի մօտ։ 1—3

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

սրանով յայտարարում է, որ նրա դիւանատանը 1901 թուի հոկտեմբերի 2-ին, ցերեկվայ ժամի 12-ին, նշանակված է աճուրդ՝ կապալով տալու հետեւեալ աշխատանքները,—քարայատակել 1) Արսէնալի խճուղին 800 քառ. սաժ. տարածութեամբ, 2) Լազարեան փողոցը, 300 քառ. սաժ. տարածութեամբ, 3) Կախէթի խճուղին՝ 800 քառ. սաժ. տարածութեամբ, եւ 4) ճանապարհը երկաթուղու գծից մինչեւ այնտեղ, ուր կտրում են միմեանց Կուչերովսկայեա եւ Անտօնիեվսկայեա փողոցները, 315 քառ. սաժ. տարածութեամբ, ընդամէնը 5500 րուբլի գումարի։ Աճուրդին մասնակցել ցանկացողները կարող են տեսնել պայմանագիրը վարչութեան շինարարական բաժնում բոլոր լի օրերը ժամի 9-ից մինչեւ 3-ը։ 3—3

ՄԻ ՀԱՅՈՒՀԻ

որ գիտէ հայերէն, ռուսերէն եւ ֆրանսերէն լեզուները, կամենում է տնային վարժուհու պաշտօն ստանալ Թիֆլիսում կամ այլ քաղաքում, 7—9 տարեկան փոքրահասակ մէկ կամ երկու աղջիկների հետ պարապելու համար։ Կը կամենար նաեւ կոմպանիօնկա լինել մի տիկնոջ։

Հասցէն՝ Театральная улица, Кавказское Товарищество Торговли Аптекарскими Товарами. Спросить казначея Петрова. 5—6

ԵՐԿՐԱՉԱՓ-ԻՆԺԵՆԵՐ

Ս. ԲԱՀԱԹՐԵԱՆ

Ընդունում է երկրաչափական եւ հարթաչափական (нивеллировочныя) եւ այլ տեսակ գեոդէզիական աշխատութիւններ՝ ջուր մատակարարելու, կանալիզացիայի, ոռոգման, ճահիճներ ցամաքացնելու, անտառների բարեկարգութեան, լեռնային գործի, ճանապարհների եւ փողոցների շինութեան եւ կանոնաւորութեան, քաղաքային եւ այլ անշարժ կալուածքների կարգաւորութեան յատակագծի վրա գնահատական (оцѣночный сборъ) տուրքի համար, քաղաքային եւ այլ հողերի որոշումը, քաղաքային յատակագծի հաստատելը օրէնսդրական կարգով եւ այլն։

ԲԱԳՈՒ, «Դվորցովայա Նօմէրներ» հիւրանոց. կամ Թիֆլիս՝ Ավճալեան փողոց, Ծահքուղաղեանի տուն, № 59, բակում։ 5—100

Ատամի եւ բերանի խոռոչի հիւանդութիւններ

ԲԺԻՇԿ Ն. ԿԱՃԿԱՃԵԱՆ

վերադարձաւ եւ ընդունում է հիւանդներ։ Երեւանեան հրապարակ, տուն Խարազեանի, «Ройновъ»-ի լուսանկարչական գործարանի տակը։

Эриванская площадь, домъ Харазова. (ե. հ. չ. կ.) 5 - 10

ԳՈՒՏՏԷՆԲԵՐԳ

ԳՐԱԽԱՆՈՒԹՈՒՄ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է

„Վ Տ Ա Կ“

Գրական-բանասիրական ժողովածու։

Գինն է 1 ր. 50 կ., ճանապարհածախսով 2 ր., փառակազմ՝ 2 ր.։ » 2 ր. 50 կ.

Դիմել՝ Тифлисъ. Книжный магазинъ «Гуттенбергъ», Г. Галустяну, Лорисъ-Меликовская, № 11. 3—3

ՆԵՐՍԷՍ ՔԱՀԱՆԱՅ ՂԱՄԱՋԵԱՆՑԻ ԳՐՔԵՐԸ

վաճառվում են իր եւ Թիֆլիսի բոլոր գրավաճառների մօտ հետեւեալ գներով

«Համառօտ քարոզներ» . . . . 1 ր. — կ.
«Քրիստոնէական վարդապետութիւն» » 20 »

Շուտով լոյս կը տեսնէ Համառօտ եկեղեցական պատմութիւն։ 4—4

ԲԺԻՇԿ ԲՈՒԴՈՒՂԵԱՆԻ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՊԱՀԵՍՏԸ

Յանձնված է Թիֆլիսում Կենտրոնական գրավաճառանոցին,

ուր հրաւիրվում են դիմել ցանկացողները

ՆՈՐԵՐՍ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՆ՝

«Մարմնամարզութիւն» (25 պատկերով)—գինն է 20 կոպ., «Մարմնամարզութեան աղիւսակ-պատկերներ»—գ. 10 կ., «Ժառանգականութիւն եւ դաստիարակութիւն»—գ. 15 կ. եւ «Մանկավարժական համառօտ զրոյցներ»—գ. 15 կ. նաեւ միւս աշխատութիւնները.—«Առողջ հոգին առողջ մարմնի մէջ»—գ. 10 կ., «Գեղձախտ—զօլօտուխա»—գ. 10 կ., «Ո՞վ է յանցաւորը»—գ. 15 կ., «Սիֆիլիս»—10 կոպ., «Մեր նեարդերը»—10 կ. եւ «Վեներական ախտեր»—գ. 5 կոպ.։

Գրավաճառներին եւ գումարով գնողներին զիջումն է լինում։

Դիմել՝ Въ Тифлисъ. Въ Центральную книжную торговлю. (հ.) 1—10

Ի. ԵՍ. ԲՐՕՆ-ՖՕՆ-ԲՐԷՆՆԷՐԻ ՀԱՇՒԱՊԱՀԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐԻՑ

Նիկօլաեվսկայա, № 88.

Խնդիրքների ընդունելութիւնն սկսված է։ Պարապմունքների սկիզբը սեպտեմբերի 10-ին։ Դասընթացքը բաժանված է կիսամեակների։ Պարապմունքները տեղի են ունենում ճաշից յետոյ։ Վճարը ամբողջ դասընթացքի համար 60 րուբլի։ Ընդունվում են երկու սեռի անձինք։

ԱՌԱՐԿԱՆԵՐԸ ԵՒ ԴԱՍԱՏՈՒ ԱՆՁԻՆՔ

1) Հաշւապահութիւն
2) Բանկային գործ
3) Առեւտրական թուաբանութիւն
} Ի. Եա. Բրօն-ֆօն-Բրէննէր, դասարանների հիմնադիրը.

4) Թուաբանութիւն հաշւեցոյցով։
5) Տեխնօլօգիա
6) Ապրանքագիտութիւն
} Մ. Ի. Զէնգէրի, լեռնային ինժեներ, պետական խորհրդական.

7) Թղթակցութիւն.

8) Առեւտրական օրէնքներ
9) Առեւտուր
} Վ. Ս. Մօսկալեօվ, պրօկուրօրի օգնական, Թ. Ն. գ.

10) Գեղագրութիւն—Գ. Եա. Դիւկօվ, ինժեներ-երկրաչափ.

Ոչ-պարտադիր առարկաներ

1) Ֆրանսիական լեզու—Է. Կ. Լիօզէկ, դաս. 2-դ կլասիկ. գիմնազիայի.
2) Գերմանական լեզու—Իւ. Ֆ. Գրումլիկ, դաս. Թիֆլ. րէալական ուսումնարանի.
3) Սղագրութիւն, Ի. Եա. Բրօն-ֆօն-Բրէննէր.
4) Ուսուցումն գրելու գրող մեքենայով, նաեւ կոյրերի անձանց համար։

Խնդիրքները ընդունվում են դասարանների դիւանատանը, Նիկօլաեվսկայա, № 88.

20—25

ՄԱՆԿԱԲԱՐՁՈՒՀԻ-ՄԱՍՍԱԺԻՍՏԿԱ

Սրբուհի Խօջամիրեանը բնակվում է Կազբէկսկայա փողոցում, № 19 տան մէջ։

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎՍՐԱՆԻ

աւագների խորհրդի որոշմամբ

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆԸ

տեղափոխվում է իր ձմերային բնակարանը սեպտեմբերի 29-ին։

ԹԻՖԼԻՍԻ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑՈՒՄ

վաճառվում են հետեւեալ հայերէն նոր գրքերը.

Փափազեան Վ., Պատմուածքներ, Թիֆլիս, 1901 թ. գ. 50 կ.
Շիրվանզադէ, Նամուս, բ. տպ. Թիֆլիս, 1901 թ. 1 ր.
Բուդուղեան Ա. բժ., 1) Մարմնամարզութիւն 25 պատկերով—20 կ., 2) Մանկավարժական համառօտ զրոյցներ—15 կ., 3) Ժառանգականութիւն եւ դաստիարակութիւն—15 կ., 4) Ով է յանցաւորը—15 կ., 5) Առողջ հոգին առողջ մարմնի մէջ—10 կ., 6) Գեղձախտ (զօլօտուխա)—10 կ., 8) Մեր նեարդերը—10 կ. եւ 9) Վեներական ախտեր—5 կոպ.
Արծրունի Վահ. բժ., 1) Մի խմիր, բ. տպ, նկարներով—5 կոպ., 2) Վատ ցաւ, նկարներով—6 կ. եւ 3) Ամուսնութիւն, առողջապահական էտիւդ—75 կ.։
Տէր-Յովհաննիսեան պ. քահ., 1) Աստուծոյ տաճարը—8 կ., 2) Քահանայ—15 կ. եւ 3) Եկեղեցական սուրբ պատկերներ—5 կ.
Փանեանց Խաչ. քահ., Մարդկային կեանքի վախճանական նպատակը, Վաղարշապատ 1901 թ., գ. 15 կ.
Այվազեան Բ., 1) Հիւսիսի արծիւը, պատմական վէպ, Թիֆլ. 1901 թ. գ. 1 ր., 2) Աշոտ Երկաթ, պատմական վէպ, բ. տպ., գ. 1 ր.
Սարգսեան Լ., Հին ցաւ (հրապարակախօսական խոհեր), Մոսկվա, 1900 թ. գ. 30 կ.
Ղազարեան Յակ., 1) Հա վայլա, վօդ. 1 արար. 2) Կրթութիւնը խաթայ չէ, կատակերգ. 1 արար., Թիֆլ. 1901 թ. գ. 15 կ.
Վենետիկի Միաբանութիւն, Գեղունի, պատկերազարդ գեղարուեստական հրատարակութիւն, Վենետիկ 1901 թ. գ. 1 ր.

Դիմել՝ Тифлисъ, Въ Центральную Книжную Торговлю. (ա.) 3—4

Կօնֆետի եւ Շօկօլադի գործարան

„Փ. Ն. ՓՐԻԴՕՆԵԱՆ“

ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

Առաջարկում է թարմ կարամէլ մրգէղէնից, մօնպանսէ, մարմէլադ, պաստիլա, զէֆիր եւ այլն։

Պատուէրներով դիմել գործարան. Պավլօվսկայա փողոց, սեփական տուն, տելէֆօն № 362.

Սեփական գործարանական խանութը գտնվում է Մէյդանում, եղբ. Հէջուբեանների տանը, տելէֆօն № 772.

Մեր ապրանքները ծախվում են բոլոր կօլօնիական խանութներում։

Բագուի եւ Բագուի գաւառի համար ներկայացուցիչ է Նիկ. Սամարչեանց, Միքայէլեան փող., տ. Աշումեանի։

58—100